

Dels relatius

(II)

En les anomenades oracions relatives substantives (això és, que fan l'ofici d'un nom o d'un grup nominal) de designació personal, trobem sovint l'article definit o bé el demostratiu *aquell*, adjuntats, a tall d'antecedent, al terme relatiu: *No són solament els arquitectes els qui engrandeixen les ciutats, El deure primordial d'aquells qui tenen una significació ciutadana consisteix a donar el noble exemple ennobridor de la ciutat.* Es pot esdevenir, però, que siguin dos o més, degudament coordinats, els termes relatius que tenen aquest article o aquest demostratiu com a antecedent comú. Aleshores, encara que en les oracions d'aquest tipus es considera més correcte —o, si es vol, més recomanable, o més propi de la llengua literària— l'ús del terme relatiu *qui* que no pas el del relatiu *que*, no sembla que es pugui prescindir d'aquest segon relatiu. Volem dir que encara que hom opti, tal com hem dit que es considera normalment preferible, pel relatiu *qui* immediatament després de l'article definit o del demostratiu *aquell*, en els termes relatius coordinats restants cal recórrer, diríem que necessàriament, al relatiu *que*. Vet aquí un exemple del que diem, extret del recull de proses *Teatre de la ciutat* (pàg. 13), d'Antoni Rovira i Virgili; una obra en què trobem usat sistemàticament el relatiu *qui* en les oracions relatives substantives de designació personal (els exemples anteriors són d'aquest mateix text): *Treballen per l'engrandiment de la ciutat tots aquells qui realitzen una obra fecunda, o que, simplement, donen un noble exemple.* Efectivament: en el segon relatiu, coordinat al primer, l'ús de *qui* en lloc de *que* —...o qui, simplement, donen un noble exemple— no sembla pas viable.

Amb la repetició del mot que fa d'antecedent —l'article o el demostratiu— és clar que es pot mantenir l'ús del relatiu *qui*, i seria àdhuc inadequat de recórrer a *que* en una d'aquestes oracions substantives coordinada a una altra en què s'havia fet ús de *qui*. Volem dir que no seria gens recomanable una construcció com *Els qui hi van participar o els que hi van simplement assistir...* en lloc de *Els qui hi van participar o els qui hi van simplement assistir...* Ara, especialment, si el mot coordinant és la conjunció *i*, la repetició o l'omissió del mot antecedent depèn del sentit. Notem la diferència entre *Els qui criden i els qui callen...* *Els qui criden i que protesten...*